

**WARSZTATY I KOŁOKWIA
DOJRZAŁOŚCI OSOBOWEJ
JAKO METODA POMOCY KANDYDATOM
NA PEDAGOGÓW W UZYSKIWANIU WIĘKSZEJ
SPÓJNOŚCI WEWNĘTRZNEJ**

Dr Anna Seredyńska

Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum” w Krakowie

Wydział Pedagogiczny

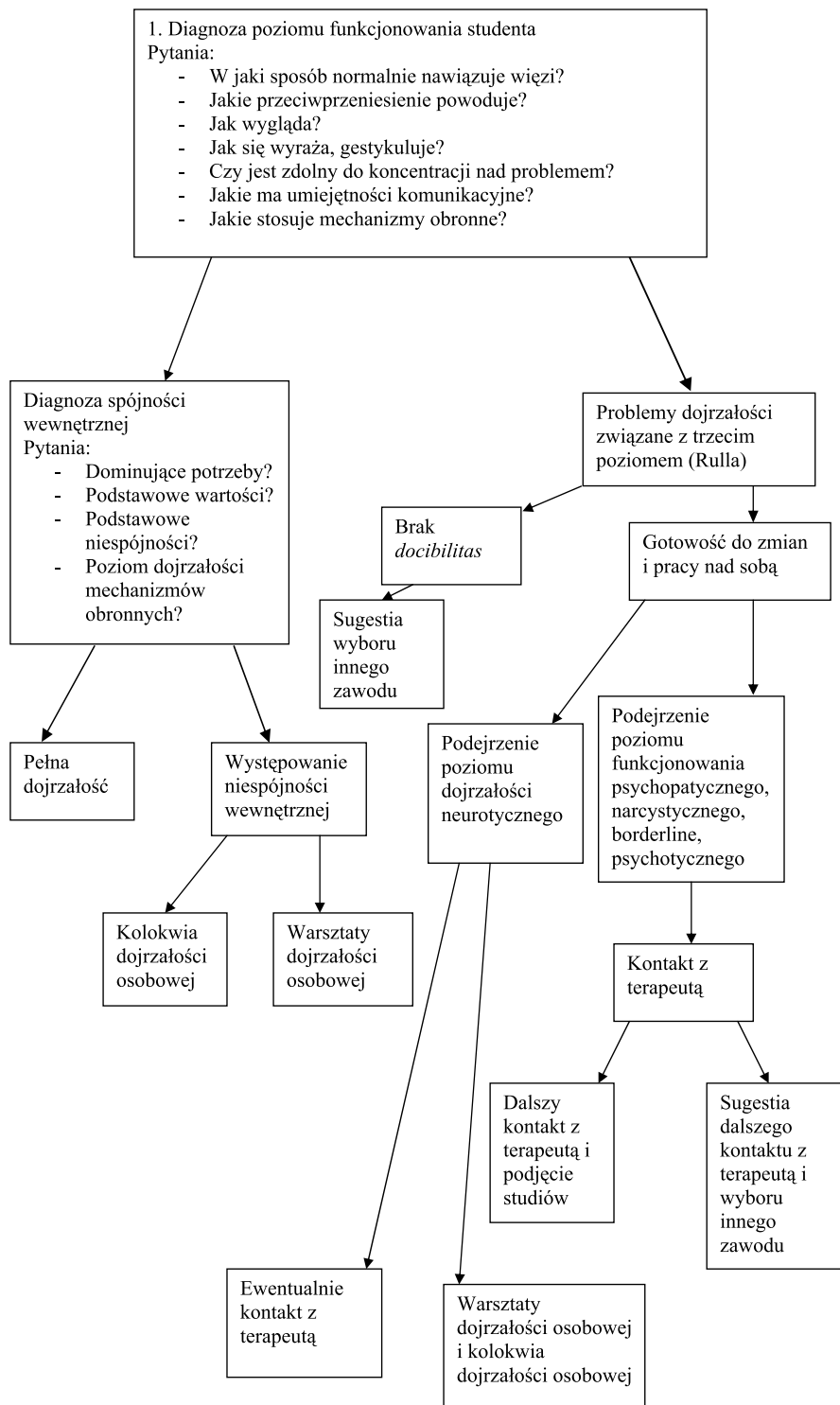
asered@interia.pl

Streszczenie

Współcześnie przed pedagogiem pojawiają się nowe zadania. Dlatego musi być on wystarczająco dojrzały do podjęcia ich. Autorka artykułu pokazuje metodę warsztatów i kolokwiów dojrzałości osobowej. Przez te metody zamierza pomóc studentom pedagogiki w poznaniu samych siebie. Takie poznanie siebie może stać się podstawą spójności wewnętrznej i dojrzałości osobowej.

1. Wprowadzenie

Zawód pedagoga jest przez wielu postrzegany jako powołanie. Wielu uważa, iż nie każdy może zostać pedagogiem. Trzeba do tego posiadać pewne cechy, z których niewątpliwie umiejętność nawiązywania relacji jest podstawowa. Niestety podczas weryfikacji kandydatów podstawową rzeczą, na którą się zwraca uwagę, jest ilość punktów otrzymanych z matury. Nie ma już rozmowy z kandydatem i wybór przyszłych pedagogów staje się zależny od przypadku, wynika z założenia, iż wystarczająco duża suma punktów ze świadectwa dojrzałości będzie korelować z umiejętnościami pedagogicznymi. Jednym sposobem, by jednak nie zostawić całego procesu przypadkowi, jest prowadzenie rozmów kwalifikacyjnych. Drugim zaś jest prowadzenie weryfikacji przez okres studiów oraz pomoc w uzyskaniu wystarczającej dojrzałości do zawodu przez tych, którzy ją będą chcieli uzyskać. Program, który przedstawia autorka tego artykułu, zawiera obie te opcje. W całości pokazuje go schemat nr 1.

Schemat nr 1: Poziomy programu (Źródło: badania własne)

W artykule zajmiemy się jednak jedynie jego dwoma punktami: kolokwiami oraz warsztatami dojrzałości osobowej. Wcześniej zaś przybliżymy znaczenie terminu spójność wewnętrzna, który to termin jest tożsamy z pewnym zakresem rozumienia dojrzałości osobowej w teorii włoskiego psychologa i teologa L. M. Rulli. Przybliżymy też metodę kolokwiiów wzrostu opracowaną przez tego autora i propagowaną w Polsce przez M. Kozucha oraz metodę terapii psychodynamicznej. Obie te metody są podstawą do stworzenia metody kolokwiiów dojrzałości.

Opisane przez autorkę warsztaty dojrzałości osobowej zostały przeprowadzone w dwóch edycjach w Wyższej Szkole Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w latach 2006-2008. Kolokwia są propozycją do wprowadzenia.

2. Spójność i niespójność

Definiując spójność i niespójność A. Cencini i A. Manenti piszą, iż *osoba jest spójna, kiedy tak na poziomie świadomym, jak i nieświadomym jest motywowana w swym postępowaniu przez potrzeby, które są zgodne z wartościami. Jest natomiast niespójna, kiedy jest motywowana przez potrzeby nieświadome, które nie są zgodne z wartościami*¹.

Mówi się zarówno o spójności wewnątrzosobowej, jak międzyosobowej. Ta ostatnia ujawnia się w grupie. Zajmiemy się w tym artykule jedynie spójnością i niespójnością wewnątrzosobową i te pojęcia zdefiniujemy. L. M. Rulla wymienia dwa rodzaje spójności i dwa rodzaje niespójności². Kiedy mówi się o spójności społecznej, potrzeby są zgodne z wartościami oraz postawami osoby. Przy spójności psychologicznej potrzeby są zgodne z wartościami, lecz postawy nie są z nimi zgodne. Niespójność społeczna charakteryzuje się stanem, gdzie potrzeby są niezgodne z wartościami i postawami. Zaś niespójność psychologiczna związana jest z niezgodnością potrzeb i wartości. Postawy są zgodne z potrzebami. W kontekście grupy również istnieją cztery typy spójności i niespójności. Nie będziemy się jednak tutaj dokładniej nimi zajmować.

Osoba niespójna psychologicznie to *uniformista*, zaś osoba niespójna społecznie to *buntownik*³. Ten drugi jest szybko zauważany przez instytucję, ale *uniformista* bywa nieraz dla niej wygodny. Niespójności bowiem są wzmacniane przez instytucje zorientowane na silny uniformizm postaw. Bunt zaś może być wzmacniany przez instytucje dające dużą swobodę w postawach. Takie instytucje bowiem koncentrują się na postawach, a zapominają o wartościach.

Niespójność i spójność są związane z wytrwałością i skutecznością osoby w jej pracy zawodowej. L. M. Rulla mówi o tych pojęciach w odniesieniu do powołania zakonnego i kapłańskiego, ale wydaje się, że można o nich mówić w odniesieniu do powołania do pracy z ludźmi. Wytrwałość wiąże się z pozo-

1 Cencini, A., Manenti, A., *Psychologia a formacja*, tłum. K. Kozak, Kraków 2004, s. 134.

2 Por. Rulla, L. M., Ridick, J., Imoda, F., *Entering and leaving vocation: intrapsychic dynamic*, Rome-Chicago 1976, s. 9-15.

3 Por. Morgalla, St., *Dojrzałość osobowościowa i religijna*, Kraków 2006, s. 53-61.

stawianiem przy wartościach związanych z powołaniem. W przypadku zawodu pedagoga są to wartości związane ze służbą drugiemu człowiekowi. Skuteczność to pojęcie szersze i bardziej złożone. L. M. Rulla podaje w odniesieniu do tego dwa pojęcia: efektywności i efektowności⁴. Efektywny jest kapłan żyjący naprawdę wartościami wynikającymi z powołania⁵. Efektywny jest pedagog, dla którego w rzeczywistości drugi człowiek i pomoc jemu jest wartością. Efektowny jest zaś ktoś sprawny w swoim zawodzie jako nauczyciel czy też administrator. Jest to *dobry rzemieślnik*, ale nie *mistrz*. Pedagog niespójny może być efektowny, ale nigdy nie będzie efektywny, gdyż nie żyje wartościami, wśród których centrum stanowi służba drugiemu. Może być przez pewien czas wytrwały, ale kiedy przyjdą rozczarowania, albo odejdzie, albo stanie się zgorzkniałą i popadnie w rutynę.

Spójność i niespójność są związane nierozzerwalnie z dojrzałością osobową. L. M. Rulla mówi o tej dojrzałości na trzech poziomach. Pierwszy jej wymiar jest najbardziej podstawowy i wiąże się z napięciem pomiędzy *Self* aktualnym i idealnym⁶. To napięcie występuje w sferze świadomej człowieka. W wymiarze tym dojrzałość jest powiązana ze świadomym wybieraniem dobra i odrzucaniem zła.

Drugi wymiar dojrzałości jest najdelikatniejszy i to właśnie on jest związany ze spójnością i niespójnością. Ten wymiar wyznacza konflikt pomiędzy dobrem pozornym i rzeczywistym. A jest to wymiar dlatego delikatny i subtelny, gdyż konflikt ten jest nieświadomy. To właśnie w tym wymiarze jest potrzebna pomoc w dochodzeniu do większej dojrzałości. Brak spójności bowiem nie przekreśla kandydata na pedagoga. Jest jednak czymś, nad czym powinien on pracować.

Trzeci wymiar jest wymiarem wyznaczonym przez bieguny normalności i patologii. Jest o tyle podstawowy, że praca pedagoga wymaga normalności. Opierając się na propozycji diagnozowania Nancy McWilliams, można powiedzieć, iż osobowość typu borderline czy też tym bardziej psychotyczna w pewien sposób wyklucza możliwość wykonywania zawodu pedagoga⁷. Trzeba tutaj oczywiście podkreślić, iż mogą być pewne wyjątki – osoby, które mają ogromną siłę wewnętrzną, pozwalającą im na przekroczenie swoich problemów poprzez psychoterapię. Może tak być w przypadku osobowości borderline. Nie będziemy się nad tym dłużej zatrzymywać, gdyż praca związana z warsztatami i kolokwiami dotyczy wymiaru drugiego problemów z dojrzałością u kandydatów na pedagogów.

4 Efektywność – effectiveness, efektowność – efficiency. Stanisław Morgalla tłumaczy to jako skuteczność i sprawność. Autorce wydaje się, iż rozróżnienie na efektywność i efektowność również odzwierciedla różnicę ukazaną przez L. M. Rullę. Bardziej wskazuje na delikatność i subtelność tej różnicy w praktyce.

5 Por. Rulla, L. M., Ridick, J., Imoda, F., *Entering and leaving vocation: intrapsychic dynamic*, op. cit., s. 9-15.

6 Por. Rulla, L. M., *Anthropology of the Christian vocation*, Rome 1986, s. 170-203.

7 Por. McWilliams, N., *Diagnoza*. Materiały do użytku wewnętrznego, Krakowskie Centrum Psychodynamiczne, w: <http://www.kcp.krakow.pl>.

3. Terapia psychodynamiczna i kolokwia wzrostu

Ponieważ w stworzeniu propozycji kolokwiów dojrzałości dużą rolę pełnią zasady terapii psychodynamicznej, należy je w skrócie przedstawić. Pierwszą i podstawową jest konieczność refleksji nad człowiekiem z uwzględnieniem jego nieświadomości⁸. Drugą jest przyjęcie reguły rozdzielności sądów epistemologicznych i poznawczych od sądów etycznych, estetycznych i ontologicznych. Ostatnią zaś jest oddzielenie psychologii od psychopatologii. W psychoterapii psychodynamicznej nie ma ideału, wzoru prowadzenia pacjenta. Diagnoza nie jest jednorazowa. Objawy są fenomenami wieloprzyczynowymi. Przyjmuje się porządek poznania: realny i symboliczny. Psychoterapia psychodynamiczna jest systemem otwartym i dynamicznym.

G. Gabbard pisząc o współczesnej długoterminowej psychoterapii psychodynamicznej, stwierdza, iż jest to, *terapia, która wymaga skupienia uwagi na wzajemnym oddziaływaniu pacjenta i terapeuty, z dobrze przemyślanymi momentami interpretacji przeniesienia i oporu, wyrastająca z finezyjnego zrozumienia przez terapeutę jego uczestnictwa w polu dwóch osób*⁹. Poza zasadą mówiącą o ważności czynników nieświadomych w życiu psychicznym ważne jest również stwierdzenie G. G. Gabarda, iż osobę dorosłą kształtują przeżycia z dzieciństwa w połączeniu z czynnikami genetycznymi¹⁰. Podstawowym źródłem poznania pacjenta jest jego przeniesienie na terapeutę. Przeniesienie i przeciwprzeniesienie są kluczowymi terminami w psychoterapii psychodynamicznej. Pierwsze z nich oznacza *nieświadome przelanie na terapeutę uczuć i fantazji, które są reakcjami na istotne dla klienta osoby, które kiedyś pojawiły się w jego życiu*¹¹. Odpowiedzią na taką reakcję pacjenta przeżywającego terapeutę jako kogoś niejako wchodzącego w rolę osoby znaczącej, może być przeciwprzeniesienie terapeuty. Pojawia się ono, *kiedy ujawni się niewłaściwie skierowane pozytywne uczucie miłości, kiedy terapeuta reaguje w sposób irracjonalny albo kiedy straci sens i poczucie obiektywności w związku terapeutycznym, ponieważ relacja z klientem wywoła u niego falę reakcji dotyczących własnych nierozwiązanych konfliktów*¹². Zarówno przeniesienie, jak i przeciwprzeniesienie są podstawowym źródłem wiedzy o pacjencie i relacji terapeutycznej, która się tworzy. Oczywiście podane reguły są bardzo skrótowym nakreśleniem metody terapii psychodynamicznej, ale pokazują podstawowe zasady dla kolokwiów dojrzałości. Również w nich zakłada się ogromne znaczenie materiału nieświadomego w życiu psychicznym. Praca polega na interpretacji tego materiału pokazującego się w samej relacji, w przeniesieniu i przeciwprzeniesieniu, jak również w oporze pojawiającym się w trakcie pracy u prowadzonego. Istotne jest również w kolokwiach przyjęcie zasady terapii,

8 Por. Drozdowski, P., *Psychoterapia psychodynamiczna*, Materiały do użytku wewnętrznego, Krakowskie Centrum Psychodynamiczne, [w:] <http://www.kcp.krakow.pl>.

9 Gabard, G., G., *Długoterminowa psychoterapia psychodynamiczna*, tłum. J. Szewczyk, Materiały do użytku wewnętrznego, Krakowskie Centrum Psychodynamiczne, w: <http://www.kcp.krakow.pl>.

10 Por. ibidem.

11 Corey, G., *Teoria i praktyka poradnictwa i psychoterapii*, tłum. K. Mazurek, Poznań 2005, s. 128.

12 Ibidem, s. 130.

neutralności światopoglądowej. Kolokwia to nie terapia, ale też nie kierownictwo duchowe. Obok tej zasady staje również zasada nieoceniania, która daje wolność pracy podczas kolokwiów.

Bardzo istotną, a nawet kluczową rolę w tworzeniu pomysłu kolokwiów dojrzałości odegrała metoda kolokwiów wzrostu stworzona przez L. M. Rullę. Jest to forma rozmowy indywidualnej¹³. Rozmowa taka nie może być narzucona, ale jedynie proponowana. Musi się odbywać regularnie. Czyli jest zawarta w pewnych ramach, które w terminach terapeutycznych określane są jako setting. Zasadniczym założeniem kolokwiów wzrostu jest fakt, iż nie można ich prowadzić dla osób mających problemy z zakresu psychopatologii. Osoby z poziomu funkcjonowania borderline i psychotycznego powinny korzystać z psychoterapii. Z tym jest związane również ważne założenie, które czyni wielu terapeutów psychodynamicznych. Podkreślają oni często, iż psychoterapia nie jest metodą poznawania siebie, lecz jest metodą leczenia i dlatego jest przeznaczona dla osób potrzebujących takowego. Zaś kolokwia wzrostu są właśnie metodą lepszego poznania siebie i pomocą w rozwoju osobowym.

Kolokwia wzrostu dotyczą przeżywanych trudności wymykających się spod kontroli i związanych z niespójnościami osoby. Celem kolokwiów jest osiągnięcie zintegrowania wewnętrznego i nawrócenie. Mają wprowadzić porządek w sytuację wewnętrznego nieuporządkowania. Dotykają wewnętrznej dynamiki osoby, która zdecydowała się na życie wartościami.

M. Kozuch podaje cztery poziomy kolokwiów wzrostu. Pierwszym z nich jest pomoc w jak najlepszym poznaniu siebie. Drugi to zaakceptowanie siebie i nauczenie się panowania nad światem wewnętrznych przeżyć. Kolejny etap to propozycja przyjęcia wartości Chrystusowych, które są zasadniczą racją i pomocą w zmianie samego siebie. Ostatni etap to pomoc w zmianie siebie poprzez wzrost w miłości. Praca na kolokwiach wzrostu musi być połączona z modlitwą i życiem sakramentalnym, aby była owocna.

Kolokwia wzrostu zostały opracowane na gruncie polskim przez M. Kozucha i wprowadzone jako metoda pracy w Szkole Formatora przy Wyższej Szkole Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie. Stanisław Morgalla, były jej prowadzący, stwierdza, iż *dla zdecydowanej większości „kolokwia” są dużym i pozytywnym zaskoczeniem oraz nowym doświadczeniem. Często wiąże się to z ponownym odkryciem samych siebie, z nową, pogłębioną lekturą własnej historii życia i powołania. Nierzadko są one okazją do powrotu do trudnych i bolesnych spraw z przeszłości, do tzw. zranień. Jest to możliwe dzięki życzliwej i czujnej obecności osoby towarzyszącej, która dzięki wiedzy i kompetencji psychoterapeutycznej pozwala odważnie spojrzeć w oczy dawnym lękom i docenić samych siebie*¹⁴.

Metoda kolokwiów dojrzałości jest oparta na tych dwóch metodach. Pierwsza to metoda kolokwiów wzrostu, stworzona przez L. M. Rullę, zaś druga to metoda

13 Por. Kozuch, M., *Antropologiczne podstawy i przebieg kolokwiów wzrostu*, Kraków 2004, s. 124-158.

14 *Realizm w wychowaniu. Rozmowa P. Wieczorka ze St. Morgallą*, „Zeszyty Formacji Duchowej”, Kraków 2004, nr 26(2004), s. 89-97.

terapii psychodynamicznej. Wpierw przedstawimy jednak metodę warsztatów dojrzałości osobowej. Praca bowiem na nich ma być podstawą dla późniejszej pracy indywidualnej.

4. Warsztaty dojrzałości osobowej

Głównym celem warsztatów dojrzałości osobowej jest pomoc w zwiększaniu spójności wewnętrznej kandydata na pedagoga. Dokonuje się to poprzez zajęcia pokazujące, jaki zachodzi związek pomiędzy brakiem spójności wewnętrznej oraz późniejszą podatnością na *wypalenie zawodowe*. Związek ten jest pokazywany na podstawie badań diagnostycznych przeprowadzonych przez autorkę artykułu. Następnie w trakcie zajęć podawana jest koncepcja formacji ciągłej opracowana przez Amedeo Cenciniego. Uzupełniona ona jest wiadomościami ogólnymi dotyczącymi profilaktyki *wypalenia zawodowego*. Warsztaty mają pomóc w większym poznaniu siebie przez studenta, w umiejętności korzystania z czasu, wykorzystania w pełni swoich umiejętności i talentów. Założeniem ich jest, iż zwiększenie świadomości samego siebie pomaga w zwiększeniu spójności poprzez poznanie i zweryfikowanie swoich rzeczywistych motywów wyboru zawodu. Taka znajomość pomaga w realistycznym widzeniu samego siebie, swoich mocnych i słabych stron.

W założeniu warsztaty trwają przez jeden semestr studiów. Jest więc na nie przeznaczonych 30 godzin (godzina lekcyjna – 45 minut). Zajęcia odbywają się co tydzień po dwie godziny. W założeniach programu powinno być tak, iż dla niektórych studentów takie zajęcia będą obowiązkowe, zaś dla innych jedynie fakultatywne. Liczebność grupy nie powinna przekraczać 15 osób. Powinny to być osoby znające cel zajęć i gotowe do pracy i dokonywania zmian w swoim sposobie myślenia. Nie byłoby dobrze, gdyby na takie zajęcia uczęszczały osoby traktujące ten przedmiot jedynie jako sposób na zdobycie punktów.

Ważna w warsztatach jest obecność. To ona powinna stanowić podstawę do zaliczenia zajęć. Wiedza podawana podczas zajęć jest jedynie pewną podstawą. Dlatego też ogromnym nieporozumieniem byłoby sprawdzanie w jakikolwiek sposób wiedzy intelektualnej nabytej przez studentów i ocenianie jej.

Jednym z celów stawianych sobie przez warsztaty jest diagnoza studentów. Diagnoza ta ma służyć poznaniu ich umiejętności pedagogicznych, jak również odkrycia problemów z dojrzałością, w których można im pomóc jeszcze w trakcie studiów. Dlatego też uzupełnieniem warsztatów są kolokwia dojrzałości – rozmowy indywidualne. Oczywiście takie kolokwia muszą być podejmowane w wolności, a więc przez tych spośród studentów, którzy się zdecydują na ten rodzaj pracy.

W zasadzie nie ma szczególnych środków dydaktycznych do prowadzenia warsztatów. Głównym narzędziem, tak jak w wypadku kolokwii, jest prowadzący, jego osobowość i zdolności. Do narzędzi dodatkowych należą: tablica, kreda, rzutnik multimedialny, prezentacje, papier, kredki, pisaki, szary papier, plastelina, kolorowe gazety, klej oraz materiały przyniesione przez studentów

w ramach konkretnych zajęć. Zajęcia odbywają się na podstawie literatury, którą podajemy w przypisie¹⁵. Tematy zajęć rozpisane są na 13 spotkań. Wszystkich spotkań jest 15. Zakładamy, iż pierwsze będzie służyło poznaniu się grupy, zaś ostatnie podsumowaniu pracy. Poniżej podajemy tematy poszczególnych zajęć:

1. Uzyskanie dojrzałości osobowej jako profilaktyka *wypalenia zawodowego*.
2. Droga wychowania i formacji drogą poznania siebie.
3. Historia życia kluczem do poznania siebie i narzędziem formacji.
4. Wejście w świat pragnień, potrzeb i przestrzeń wartości.
5. Odkrywanie motywacji do wybranego zawodu.
6. Umiejętność *docibilitas*. Dystans do własnej osoby.
7. Twórczość i innowacyjność.
8. Higiena psychiczna.

15 Literatura: A. Cencini, *Będiesz miłował Pana Boga swego. Psychologia spotkania z Bogiem*, tłum. Nuzzo B., Kraków 1995. A. Cencini, *Dal punto di vista della persona consecrata*, [w:] A. Cencini, S. Pagani, *Benedire l'amore*, Milano 1997. A. Cencini, *Dio della mia vita. Discendere l'azione divina nella storia personale*, Milano 2007. A. Cencini, *Drzewo życia. Ku modelowi formacji początkowej i permanentnej*, tłum. K. Stopa, Kraków 2006. A. Cencini, *Dziewictwo i celibat dzisiaj. W kierunku seksualności paschalnej*, tłum. A. Spurgjan, Kraków 2005. A. Cencini, *Historia własnego życia – miejsce dla tajemnicy*, tłum. A. Maciąg, Kraków 2001. A. Cencini, *Il cuore del mondo. Accompagnare un giovane al centro della vita*, Milano 2006. A. Cencini, *Il piu piccolo di tutti i semi. Pedagogia della proposta e dell'accompagnamento vocazionale*, Milano 2007. A. Cencini, *Integracja wspólnoty zakonnej a wybór dobra i zła*, tłum. P. Mikulska, Kraków 2004. A. Cencini, *Jak dobrze jest przebywać razem. Życie braterskie w dobie Nowej Ewangelizacji*, tłum. Z. Ziółkowski, Warszawa 1998. A. Cencini, *Kiedy ciało jest słabe...Rozpoznanie powołania wobec niedojrzałości i patologii rozwoju afektywno-seksualnego*, tłum. K. Stopa, Kraków 2005. A. Cencini, *Krzyż prawdą życia. Poszukiwanie powołania a doświadczenie krzyża*, tłum. D. Wandzioch, Kraków 2002. A. Cencini, *La relatione nel celibato consacrato. L'apporto della psicologia*, t. 1, Romae 1994. A. Cencini, *La relatione nel celibato consacrato. L'apporto della psicologia*, t. 2, Romae 1994. A. Cencini, *La verita della vita. Formazione continua della mente credente*, Milano 2007. A. Cencini, *Liberare la speranza. Percorsi pedagogico-vocazionali*, Milano 2006. A. Cencini, *Oddech życia. Łaska formacji permanentnej*, tłum. Zarzycka J., Kraków 2003. A. Cencini, *Odnaleźć tajemnicę. Formacja do wyboru powołania*, tłum. A. Maciąg, Kraków 2001. A. Cencini, *Od relacji do uczestnictwa*, Kraków 2004. A. Cencini, *Ojciec marnotrawny. Historia powołania utraconego i odnalezionego*, tłum. S. Pyszka, Kraków 2001. A. Cencini, *Proces formacji ciąglej. Wskazania dla każdego*, tłum. D. Piekarz, Kraków 2005. A. Cencini, *Sete do Dio. Dal desiderio alla decisione vocazionale*, Milano 2007. A. Cencini, *Synowskie uczucia. Droga formacyjna w życiu konsekrowanym*, tłum. J. Merecki, Kraków 2005. A. Cencini, *Sztuka bycia uczniem Jezusa*, Kraków 2001. A. Cencini, *Świat ludzkich pragnień*, tłum. A. Maciąg, Kraków 2001. A. Cencini, *Światło na mojej ścieżce. Słowo Boże a droga powołania*, tłum. M. Myczkowski, Kraków 2003. A. Cencini, *Vocazioni. Dalla nostalgia alla profezia. L'animazione vocazionale alla prova del rinnovamento*, Bologna 1989. A. Cencini, *Wspólnota zakonna wspólnotą świętych i grzeszników*, tłum. J. Zarzycka, Kraków 2003. A. Cencini, *Znaki rozpoznania powołania (I)*, tłum. A. Kania, „Zeszyty Formacji Duchowej” 20(2002), s. 51-58. A. Cencini, *Życie konsekrowane*, tłum. Z. Kijas, B. Piotrowska, Warszawa 1996. A. Cencini, *Życ w pojednaniu*, tłum. E. Klimas-Kuchtowa, Kraków 1995. A. Cencini, A. Manenti, *Psychologia a formacja*, tłum. K. Kozak, Kraków 2002. Gilbert, M. C., Evans, K., *Superwizja w psychoterapii*, tłum. A. Tanalska-Dulęba, Gdańsk 2004. Fengler, J., *Pomaganie mężczyznom*, tłum. K. Pietruszewski, Gdańska 2000. Nagrania na kasetach: Cencini, A., *Od wychowania do formacji*, Centrum Formacji Duchowej Salwatorianie, Kraków 2003. Cencini, A., *Słowo Boże i formacja*, tłum. D. Piekarz, Centrum Formacji Duchowej Salwatorianie, Kraków 2005. Nagrania na płytach CD: Cencini, A., *Kryteria dla rozeznawania powołania*, tłum. D. Piekarz, Centrum Formacji Duchowej Salwatorianie, Kraków 2007.

9. Terapia, kierownictwo duchowe, kolokwia wzrostu, rekolekcje jako wsparcie.
10. Dbanie o właściwe relacje w grupie.
11. Superwizja w pracy pedagoga.
12. Obraz samego siebie.
13. Modlitwa miejscem samopoznania.

Uzupełnieniem dla pracy na warsztatach mogą być kolokwia dojrzałości, które w założeniu mają pomóc w lepszym przepracowaniu materiału z warsztatów.

5. Kolokwia dojrzałości osobowej

Kolokwia te nie są powieleniem kolokwiów wzrostu¹⁶. Są metodą pokrewną, skierowaną do osób świeckich. Można metodę tę umieścić pomiędzy terapią psychodynamiczną i kolokwiami wzrostu. Z terapii psychodynamicznej biorą sposób prowadzenia, znaczenie treści nieświadomych, znaczenie przeniesienia, przeciwprzeniesienia i relacji terapeutycznej. Z kolokwiów wzrostu zaś biorą założenie skierowania do osób stosunkowo zdrowych, czyli przejawiających co najwyżej problemy na poziomie neurotycznym. Są metodą pomagającą w rozwoju, poznaniu samego siebie, budowaniu swojej dojrzałości osobowej. Różni je od kolokwiów wzrostu jasne postawienie założenia neutralności światopoglądowej. Nie wprowadzają elementów religijnych do swojej dynamiki. Są metodą, którą można zastosować wobec osób tak wierzących, jak niewierzących. To założenie biorą z założeń terapii. Terapia, aby być skuteczna, musi być neutralna światopoglądowo. Jakikolwiek brak tej neutralności powoduje wykluczenie z możliwości korzystania z niej jakiejś grupy osób. Nie oznacza to niepodejmowania przez terapeutę tematów związanych z wiarą i religijnością osoby. Tematy te jednak mogą być podjęte jedynie przez osobę, która korzysta z rozmów i jedynie w świetle jej rozwoju psychicznego.

Proponowane kandydatom na pedagogów kolokwia mają swój własny cel. Ogólnie jednak kolokwia takie dla świeckich mają za zadanie pomagać im w ich odkrywaniu swojego powołania i życia nim.

Celem opisywanych w artykule kolokwiów dojrzałości osobowej jest pomoc kandydatom na pedagogów w budowaniu większej dojrzałości osobowej. Co za tym idzie, mają one pomóc w lepszym poznaniu siebie. Kolokwia takie są zaproponowane jako uzupełnienie pracy na warsztatach dojrzałości osobowej. Mają więc rozładowywać pewne napięcia, które siłą rzeczy muszą się pojawić w rozwoju indywidualnym osoby. Na warsztatach praca jest grupowa. Jednak tematy, które są podejmowane budzą pewne napięcia. Są nieraz trudne i wymagają indywidualnego przepracowania. Kolokwia dojrzałości osobowej mają za zadanie pomóc w takiej indywidualnej refleksji. Mają też za zadanie pomóc osobie w stawaniu się bardziej wolną, odpowiedzialną, podejmującą własne decyzje, kierującą się w życiu własną, przemyślaną i uwewnętrzną hierarchią wartości. Pomagają też w większym po-

¹⁶ Część dotycząca kolokwiów dojrzałości jest fragmentem przygotowywanej przez autorkę artykułu pracy habilitacyjnej.

znaniu własnej nieświadomości, wpływów, które ukształtowały życie osoby. Poznanie zaś ma prowadzić do uzyskania pewnego rodzaju panowania nad swoim życiem, a przez to kształtowania go w samodzielny sposób. Tak wzmocniony człowiek jest bardziej przygotowany na konfrontację z trudami pracy pedagoga.

Tak jak terapia i kolokwia wzrostu, kolokwia dojrzałości osobowej mają swoje zasady i dynamikę prowadzenia. Mają swoją tematykę. Duże znaczenie ma w ich prowadzeniu setting. Znaczenie ma też osoba prowadzącego, więź z nim oraz praca nad mechanizmami obronnymi.

5.1. Tematyka rozmów

W założeniu terapii psychodynamicznej istnieje stwierdzenie, iż uczestniczący w terapii mówi o wszystkich swoich skojarzeniach, bez cenzurowania ich. Wydaje się również, że w wypadku kolokwium warto rozpocząć od tej zasady. Winna się ona stać podstawową. Dalej jednak warto stwierdzić, iż kolokwia dojrzałości są uzupełniające dla warsztatów dojrzałości. Powinny więc być możliwością odregulowania napięć z tych warsztatów, poruszenia problemów na nich zrodzonych, uporania się z pytaniami, które na nich się pojawiają. Celowo w tym miejscu zostało użyte słowo: uporania się. Kolokwia dojrzałości bowiem nie mogą w żadnym razie być miejscem dyskusji, wykładu, czy też punktem informacyjnym udzielającym odpowiedzi na liczne pytania. Pracę na kolokwium dojrzałości wykonuje głównie uczestniczący w nich. Osoba prowadząca jest niejako lustrem dla refleksji i przemyśleń uczestniczącego. To on musi szukać rozwiązań i przygotowywać się do podejmowania decyzji.

5.2. Znaczenie settingu

Setting, jak było to podkreślone przy opisie metody terapii psychodynamicznej, to pewne zasady, granice, w ramach których odbywa się terapia. Na zasady te składają się: czas terapii, jej częstotliwość, umowa w sprawie odwoływania spotkań, płatności i inne umowy podjęte na początku istnienia relacji terapeutycznej.

Kolokwia dojrzałości osobowej, by mogły spełniać swoje zadanie, powinny odbywać się równoległe do warsztatów dojrzałości osobowej, czyli raz w tygodniu. Trwanie ich można wyznaczyć na jeden semestr, czyli tyle, ile trwają warsztaty. Jest to czas bardzo krótki. Warto zastanowić się nad całym rokiem akademickim, aby był czas do rozwinięcia więzi między prowadzącym i uczestniczącym. Trzeba tu podkreślić, iż terapia psychodynamiczna jest planowana nawet na 3-5 lat, a kolokwia wzrostu trwają przez 2 lata. Czyli 1 rok byłby minimalny dla takiej pracy. Trzeba jednak w sposób racjonalny brać pod uwagę możliwości prowadzenia takich spotkań.

Kolokwia dojrzałości będąc włączone w kształcenie pedagoga, nie są płatne. Jeśli natomiast byłyby wprowadzone jako metoda pomocy osobom świeckim w ramach np. centrum formacyjnego dla świeckich, mogłyby być płatne na tych samych zasadach, co kolokwia wzrostu. Niezależnie jednak od płatności, muszą być ustalone zasady odwoływania spotkań, np. co najmniej na 24 godziny wcześniej.

Na pierwszym spotkaniu powinny również zostać wprowadzone inne zasady obowiązujące na spotkaniach: np. mówienie o wszystkich skojarzeniach przez uczestniczącego, wyłączenia komórki przed spotkaniem, dyskrecji obowiązującej

obie strony. Wszystkie te zasady są ogromnie ważne dla prowadzenia rozmów. Ustalają one pewne granice. Uczą stawiania granic. Kształtują pewną dynamikę przeniesień i przeciwprzeniesień związanych z przestrzeganiem granic i mieszczaniem się w nich. Granice te bowiem są rodzajem symbolu wszystkich granic, z którymi osoba się spotkała. Te granice uobecniają się jakoś na spotkaniu i budzą najróżniejsze skojarzenia i emocje, które mogą być przepracowywane.

5.3. Osoba prowadzącego

Ogromnie ważna w kolokwiach dojrzałości, tak samo jak w terapii i kolokwiach wzrostu, jest osoba prowadzącego. To ona jest w zasadzie narzędziem pracy. I nie chodzi tutaj o jej aktywność. Właściwie nie powinna się ona zbyt wiele odzywać. Milczenie też może być sposobem przekazu treści na spotkaniu. Jednak ta osoba jest symbolem osób znaczących w życiu uczestniczącego w rozmowach. Przeniesienia i przeciwprzeniesienia są bardzo istotne w pracy. Uczestniczący przeżywając i odkrywając swoje przeniesienia w relacji, uczy się, jak sobie z nimi radzić. Uczy się też, iż w relacji wychowawczej sam będzie przedmiotem przeniesień. Dzięki przeniesieniu może też przepracować relacje ze swojego życia, relacje z osobami znaczącymi. Przeciwprzeniesienie może zaś być obserwowane jako coś, co jest wywoływane w bezpiecznych warunkach. Nawet jeśli osoba prowadząca zdenerwuje się, nawet gdy zaatakuje uczestniczącego, nie jest to sytuacja bez wyjścia, gdyż w ramach spotkań można o tym bezpiecznie rozmawiać. Można te reakcje przepracować. Osoba uczestnicząca uczy się, że nie zawsze reakcje rozmówcy muszą być niszczące, że nie zawsze druga osoba musi atakować, gdy dochodzi do różnicy zdań. Osoba ta uczy się rozmawiać o swoich wątpliwościach i wchodzić w swoje ambiwalentne emocje. Uczy się dzięki temu, iż w kontakcie wychowawczym też takie się pojawiają. Uczy się nieagresywnie reagować na trudne emocje wychowanków. Osoba prowadzącego powinna być wzorcową dla późniejszych relacji wychowawczych kandydata na pedagoga.

5.4. Więź i jej rozwój

Bardzo ważna w spotkaniach, jakimi są kolokwia dojrzałości osobowej, jest tworząca się więź pomiędzy uczestnikami. Ta więź staje się diagnostyczna dla kandydata na pedagoga. Umiejętność bowiem tworzenia stałych, trwałych więzi jest podstawowa dla wychowawcy. Aby był on kimś dającym bezpieczeństwo, musi sam umieć tworzyć trwałe więzi. Niestety osoba przerywająca spotkania, nieumiejąca wchodzić w ich dynamikę, zmieniająca prowadzących może nie dawać takiej gwarancji na przyszłość. Wytrzymanie napięcia tworzenia się więzi, która jest trudna poprzez trud poruszanych spraw, jest pewną gwarancją umiejętności wytrwania w trudnych więziach z wychowankami i umiejętności kontenerowania ich trudnych emocji bez odreagowywania na nich swojej złości w sposób niekontrolowany.

Warto tutaj powiedzieć, że jeśli osoba uczestnicząca zmieniałaby kilka razy osobę prowadzącą i nie umiała stworzyć relacji, przerwała spotkania wcześniej bez powodu, trzeba się zastanowić nad jej zdadnością do zawodu. Być może warto zaproponować kandydatowi zmianę kierunku studiów.

5.5. Mechanizmy obronne i praca nad nimi

Jednym z zadań prowadzącego kolokwia dojrzałości jest uświadomienie i przepracowanie mechanizmów obronnych, którymi posługuje się kandydat. Prowadzący musi być wyczulony na mechanizmy, które się pojawią w trakcie prowadzenia rozmów. Oczywiście sprawą jest fakt, iż podczas trudnych rozmów osoba może posługiwać się mechanizmami bardziej prymitywnymi niż normalnie. Warto na to zwracać uwagę, gdyż pokazuje to, jakimi mechanizmami osoba będzie się posługiwała w sytuacji stresu, a przecież praca pedagoga jest niewątpliwie stresująca. Z drugiej zaś strony prowadzący rozmowę powinien wzmacniać używanie dojrzałych mechanizmów obronnych. To one mogą stawać się pomocą w przeciwdziałaniu wypaleniu. One też budują dojrzałą i zdrową osobowość. Poza tym pozwalają cieszyć się życiem nawet wtedy, gdy praca jest trudna i wymagająca

6. Podsumowanie

Przedstawiony powyżej fragment programu jest pewną propozycją, która na razie jest w fazie weryfikacji i eksperymentu. Autorka programu ma nadzieję, iż stanie się on pomocą w przygotowaniu nowych pedagogów. Ludzi, którzy nie bojąc się samych siebie i znając swoje problemy, będą potrafili prowadzić innych i im towarzyszyć na drodze zmagania się ze sobą. Oczywiście stawia to pewien problem, na który też warto zwrócić uwagę. Do przygotowania przyszłych dojrzałych pedagogów potrzeba dojrzałej kadry nauczycieli akademickich. I to jest również wyzwanie dla dzisiejszych czasów. O tym się nie mówi, ale poziom pedagogów wchodzących w życie zawodowe dosyć mocno wskazuje na poziom dojrzałości tych, którzy ich przygotowali. I ważne jest, by wskazywał pozytywnie.

Bibliografia

- Cencini, A., *Będziesz miłował Pana Boga swego. Psychologia spotkania z Bogiem*, tłum. B. Nuzzo, Kraków 1995.
- Cencini, A., *Dal punto di vista della persona consecrata*, [w:] A. Cencini, S. Pagani, *Bene-dire l'amore*, Milano 1997.
- Cencini, A., *Dio della mia vita. Discenere l'azione divina nella storia personale*, Milano 2007.
- Cencini, A., *Drzewo życia. Ku modelowi formacji początkowej i permanentnej*, tłum. K. Stopa, Kraków 2006.
- Cencini, A., *Dziewictwo i celibat dzisiaj. W kierunku seksualności paschalnej*, tłum. A. Spurgjan, Kraków 2005.
- Cencini, A., *Historia własnego życia – miejsce dla tajemnicy*, tłum. A. Maciąg, Kraków 2001.
- Cencini, A., *Il cuore del mondo. Accompagnare un giovane al centro della vita*, Milano 2006.

- Cencini, A., *Il piu piccolo di tutti i semi. Pedagogia della proposta e dell'accompagnamento vocazionale*, Milano 2007.
- Cencini, A., *Integracja wspólnoty zakonnej a wybór dobra i zła*, tłum. P. Mikulska, Kraków 2004.
- Cencini, A., *Jak dobrze jest przebywać razem. Życie braterskie w dobie Nowej Ewangelizacji*, tłum. Z. Ziółkowski, Warszawa 1998.
- Cencini, A., *Kiedy ciało jest słabe...Rozpoznanie powołania wobec niedojrzałości i patologii rozwoju afektywno-seksualnego*, tłum. K. Stopa, Kraków 2005.
- Cencini, A., *Krzyż prawdą życia. Poszukiwanie powołania a doświadczenie krzyża*, tłum. D. Wandzioch, Kraków 2002.
- Cencini, A., *La relatione nel celibato consacrato. L'apporto della psicologia*, t. 1, Romae 1994.
- Cencini, A., *La relatione nel celibato consacrato. L'apporto della psicologia*, t. 2, Romae 1994.
- Cencini, A., *La verita della vita. Formazione continua della mente credente*, Milano 2007.
- Cencini, A., *Liberare la speranza. Percorsi pedagogico-vocazionali*, Milano 2006.
- Cencini, A., *Oddech życia. Łaska formacji permanentnej*, tłum. J. Zarzycka, Kraków 2003.
- Cencini, A., *Odnaleźć tajemnicę. Formacja do wyboru powołania*, tłum. A. Maciąg, Kraków 2001.
- Cencini A., *Od relacji do uczestnictwa*, tłum. J. Marecki, Kraków 2004.
- Cencini, A., *Ojciec marnotrawny. Historia powołania utraconego i odnalezionego*, tłum. S. Pyszka, Kraków 2001.
- Cencini, A., *Proces formacji ciągłej. Wskazania dla każdego*, tłum. D. Piekarz, Kraków 2005.
- Cencini, A., *Sete do Dio. Dal desiderio alla decisione vocazionale*, Milano 2007.
- Cencini, A., *Synowskie uczucia. Droga formacyjna w życiu konsekrowanym*, tłum. J. Merecki, Kraków 2005.
- Cencini, A., *Sztuka bycia uczniem Jezusa*, Kraków 2001.
- Cencini, A., *Świat ludzkich pragnień*, tłum. A. Maciąg, Kraków 2001.
- Cencini, A., *Światło na mojej ścieżce. Słowo Boże a droga powołania*, tłum. M. Myczkowski, Kraków 2003
- Cencini, A., *Vocazioni. Dalla nostalgia alla profezia. L'animazione vocazionale alla prova del rinnovamento*, Bologna 1989.
- Cencini, A., *Wspólnota zakonna wspólnotą świętych i grzeszników*, tłum. J. Zarzycka, Kraków 2003.
- Cencini, A., *Znaki rozpoznania powołania (1)*, tłum. A. Kania, „Zeszyty Formacji Duchowej” 20(2002), s. 51-58.
- Cencini, A., *Życie konsekrowane*, tłum. Z. Kijas, B. Piotrowska, Warszawa 1996.
- Cencini, A., *Żyć w pojednaniu*, tłum. E. Klimas-Kuchtowa, Kraków 1995.
- Cencini, A., Manenti, A., *Psychologia a formacja*, tłum. K. Kozak, Kraków 2002.
- Corey, G., *Teoria i praktyka poradnictwa i psychoterapii*, tłum. K. Mazurek, Poznań 2005.

- Gilbert, M. C., Evans, K., *Superwizja w psychoterapii*, tłum. A. Tanalska-Dulęba, Gdańsk 2004.
- Drozdowski, P., *Psychoterapia psychodynamiczna*, Materiały do użytku wewnętrznego, Krakowskie Centrum Psychodynamiczne, w: <http://www.kcp.krakow.pl>.
- Fengler, J., *Pomaganie mężczy*, tłum. K. Pietruszewski, Gdańsk 2000.
- Gabard, G. O., *Długoterminowa psychoterapia psychodynamiczna*, tłum. J. Szewczyk, Materiały do użytku wewnętrznego. Krakowskie Centrum Psychodynamiczne, w: <http://www.kcp.krakow.pl>.
- Kożuch, M., *Antropologiczne podstawy i przebieg kolokwiiów wzrostu*, Kraków 2004.
- McWilliams, N., *Diagnoza*, Materiały do użytku wewnętrznego. Krakowskie Centrum Psychodynamiczne, w: <http://www.kcp.krakow.pl>.
- Morgalla, S., *Dojrzałość osobowościowa i religijna*, Kraków 2006.
- *Realizm w wychowaniu. Rozmowa P. Wieczorka ze St. Morgallą*, „Zeszyty Formacji Duchowej” nr 26 (2004), Kraków 2004, s. 89-97.
- Rulla, L. M., *Anthropology of the Christian vocation*, Rome 1986.
- Rulla, L. M., Ridick, J., Imoda, F., *Entering and leaving vocation: intrapsychic dynamic*, Rome-Chicago 1976.

Nagrania na kasetach:

- Cencini, A., *Od wychowania do formacji*, Centrum Formacji Duchowej Salwatorianie, Kraków 2003.
- Cencini, A., *Słowo Boże i formacja*, tłum. Piekarz D., Centrum Formacji Duchowej Salwatorianie, Kraków 2005.

Nagrania na płytach CD:

- Cencini A., *Kryteria dla rozeznawania powołania*, tł. D. Piekarz, Centrum Formacji Duchowej Salwatorianie, Kraków 2007.